

194

magyar

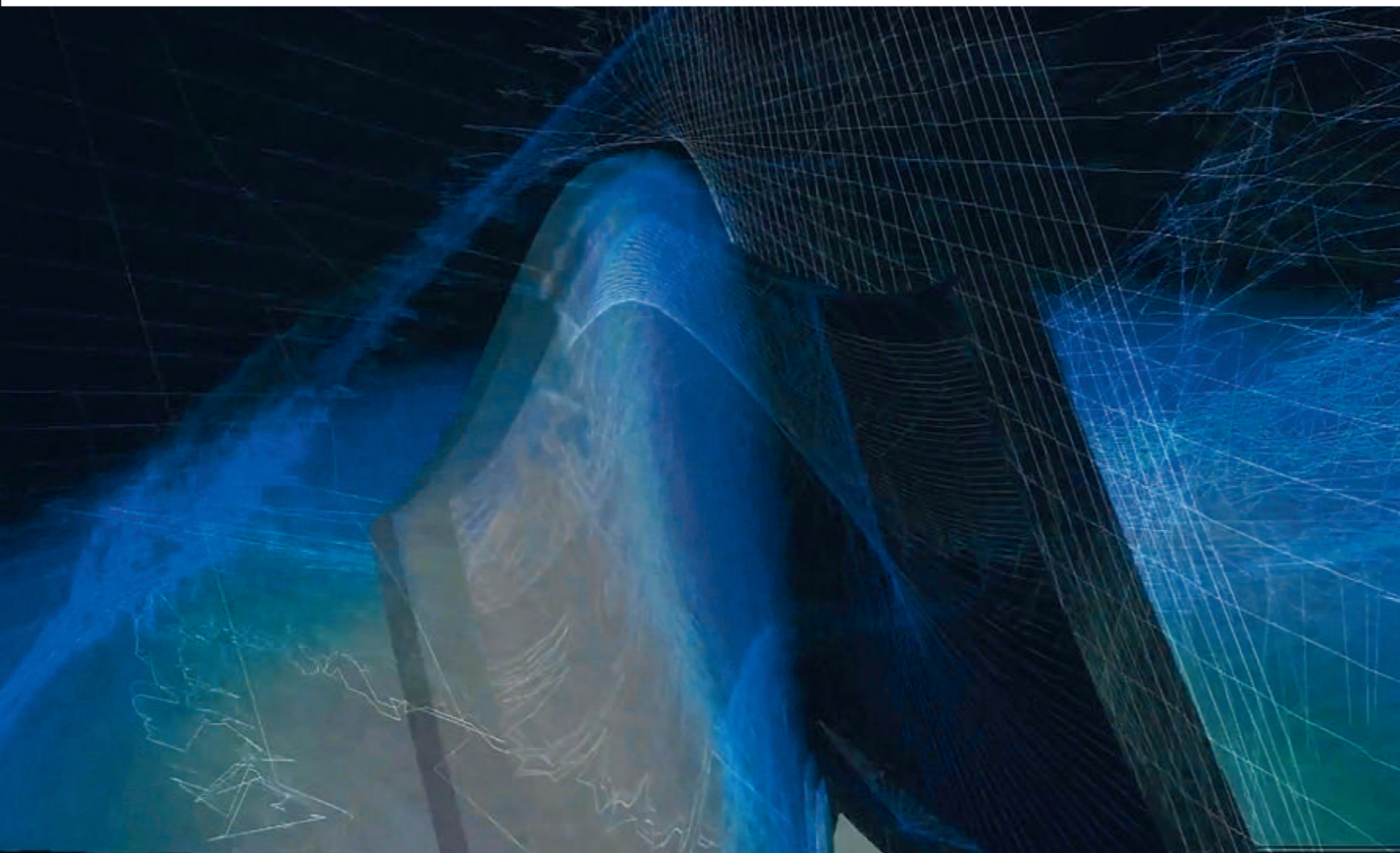
műhely

LINEÁRIS SZÖVETEK

Vázlat Gyenes Zsolt - Nagy Ákos Par la voie des rythmes -
La déploration sur la mort d'Henri Michaux című művéhez

Ahogy a Henri Michaux emlékére készült videót nézni kezdtem, s futottak a képek a szemem előtt együtt a hanggal, olyan volt, mintha az *öt őselem* futkározna és teremtené meg a világot. Mintha előttem szülné a Föld, a tengerek, a tűz, a világmindenség, és bár tudom, hogy ez az elmélet már rég a kémiai elemek felfedezésével jelentőségét múlta, mégis mintha hirtelen Arisztotelész világába cseppentem volna, és innen tovább az ezotéria világába, amikor az elemekhez már hozzákapcsolták az égitesteket és a zodiákus jegyeit.

Az embernek az az érzése támad, hogy a zene képileg is megfogalmazódik és fordítva. Vagyis erős köztük az összetartozás, egymást erősítő impulzusok lüktetnek és ötvöződnek a videóban. A zenei hangzás dinamikus változása együtt változik a képfolyammal, a formák és a színek dinamikájával. Egy hálóban vagy és szeretnél kiszabadulni. Körülötted megszületik a víz; szél süvít; fellángol, parázslík, tűzben formálódik a világ, hegyek keletkeznek és omlanak; tágul és zsugorodik a világegyetem, felhők borítanak be mindent, villámok világítanak; kavarodik a levegő, a por; sarkkörü jegek csillognak, fekete lyukak keletkeznek és magukba szippantanak mindent, hogy aztán kiokádják, mint egy anyaöl. Akadályok és leküzdésük. Vörös, rózsaszín és rőt színek; lilák, kékek, sárgák, világos és sötét, formátlan és formált alakzatok alakulnak egymásba. Ezt mind tudják a képek, ezt lükteti, meséli a képekkel együtt a zene. Utazol valahol a világűrben, részt veszel a születés, a teremtés misztériumában, egyszerre vagy belül és kívül. A zene, amely időnként morajlik, máskor felzokog, éles hangon veszekszik, kiabál, visszhangzik; hangok rezegnek és olvadnak össze egymással és a képekkel. Magasba emelnek, érzed, ahogy mind feljebb jutsz velük, aztán szépen visszacsúszol, ringatózol egy darabig, és kezdődik az egész újra, még intenzívebben, még mélyebbre hatóbban, bele a szíved, a gyomrod, a zsigereid legmélyébe. Felemelkedsz, lebegsz, dobál az örvény, víz vagy levegő, nem tudod, egyesülsz a formákkal, a színekkel, a hangokkal. A hangok belőled szakadnak ki, hogy képpé változzanak. Minden alakul, változik, formálódik, mozgásban van, vibrálnak a fények és a hangok. Hallgatod a szférák zenéjét, szinte simogatnak, a színek és a formák magukhoz ölelnek. Zuhansz, valamilyen erő taszít valamilyen irányba. Szívdobogás, egy magzat lélegzik gyors ritmusban az anyaméhben, köldökzsinóron lebeg. Lebegsz. És utazás megint, száguldás, gyors képvtások jelölik az utat. Szédülsz. Fékezel. De nem állsz meg. A semmi határán téblábolsz. És már egy űrhajóban keringsz. Hálók öveznek, talán madarak szorultak bele. A gravitációt a beleidben és az

Audiovizuális munka, hibrid video-technika, hifi sztereó hang, full HD, H.264, 10:11 perc, 2020.

agyadban érzed. És újabb őrült repülés falak között. Űrbéli támaszpontok egymás után, sűrűn, mint egy ország városai. Finom szövédékek takarnak el.

Ahogy Henri Michaux-t „s(n)em a táj, a szokások vagy a társadalmi élet érdekli, hanem az ázsiai kultúra és szellemiség, összehasonlítva az európai emberével”, úgy Nagy Ákost sem a zenei hagyományok vonzzák, hanem ennek bázisán egy teljesen új hangzás megteremtése, ahol az elektronikus zenének ugyanolyan fokú dinamikussága és lineáris szövés módja teremődik meg, mint az akusztikus muzsikák esetében. Maga egy interjúban¹ így vall: „A kezdetektől fogva teret engedtem a legkülönfélébb hatásoknak, amelyek nyilván személyes érdeklődésem okán kihatnak művészetemre is, úgymint irodalom, képzőművészet, fizika, csillagászat és anyagtudományok. Ezekre én ugyanúgy zenei hatásként tekintek,

1 Gyenes Zsolt interjúja Nagy Ákos zeneszerzővel – hangról, zenéről, intermédiáról, hibrid megoldásokról, színesztéziáról és ami még előjön, <http://kepiras.com/2020/10/gyenes-zsolt-interjuja-nagy-akos-zeneszerzovel/>

tehát abszolút belső és nem valami külső elemként nézem őket. Zeném alkotása során zenei elemmé válik az inga matematikai és fizikai mozgása is éppen ugyanúgy, ahogy egy távoli milliszekundumos pulzár, az éppen nyikorgó villamosok hangja, a reneszánsz chiaroscuro fény-árny játék technikája és az indonéz wayang bábok sziluettje.” A zene tehát olyan, mint minden jó zene, amely képeket idéz fel vagy képekben fogalmazódik meg, képi formát ölt. Hasonló érzésem volt a videó megtekintésekor, mint amikor gyermekkoromban Sztravinszkijt hallgattam, és történetek elevenedtek meg bennem, „láttam” a zenét, tehát a történeteim a zenéből jöttek elő. Így van ez mindmáig, miközben zenét hallgatok, mindig képeket látok magamban, és gyakran ebből kiindulva születik egy-egy festmény is. Amikor tehát Nagy Ákos az idézett interjúban azt mondja, „a(A) Jóisten multiplex, kevert érzékeléssel áldott meg, tehát *a hallásom bekapcsolja automatikusan a látásomat is* [...]”, a hang, a zene nálam igen erős szín, fény, képi társításokat hív elő”,² akkor ugyanazt fogalmazza meg, ami velem is (és valószínűleg sokakkal rajtunk kívül) kisgyermekkorom óta megtörténik zenehallgatáskor.

A másik, a vizualitás oldaláról nézve – ha egyáltalán el lehetne választani a kettőt, zenét és képet – mintha a képfolyam szülné a zenét, mintha a képek beszélnének egy sajátos zenei nyelven: *a vizuális folyamat valamilyen történetet*, és ezt a történetet meséli el, miközben előttünk történik egy képfolyam formájában, a zene nyelvén, azaz hangsorok formájában. Így van ez akkor is, amikor képeket nézek, főleg elvont műveket: egy-egy szín vagy forma képes belőlem különböző hangokat, dallamokat kicsalni, kisebb erőfeszítéssel akár el is tudnám énekelni az adott képet.

Amikor hibrid művészetről beszélünk, akkor két vagy több terület összekapcsolódására, egymásra hatására, sőt, ezekből kiindulva egy új, határterületként is értelmezhető műfaj létrejöttével kell szembe-sülnünk. A legújabb technikai megoldások, például Gyenes-Nagy szerzőpáros Michaux emlékére készített videója esetében az audiovizualizáció területén mozgunk. Nagy Ákos és Gyenes Zsolt videója az álló- és a mozgókép, valamint a hang különböző irányú együttmozgására, átváltozásaira, kölcsönhatására épül. Egy új, összetett művészeti nyelv teremődik itt meg, a zene szövete összefonódik a képi szövevel. Miközben a zenei folyamat és a képfolyam külön-külön is „érvényes”,³ együtt – új minőséget teremtve – új műfajként debütálnak. Ez azonban korántsem értelmezendő valamiféle illusztrációként. Sem a zene, sem a mozgókép nem a másik illusztrációja, hanem a kettejük egybeforrásából kialakult egyesítésük alkotta sajátos műfaj, a maga metafizikus valóságával.

Szombathy nagyon pontosan érzékeli Gyenes egyik kiállítása kapcsán – és azért is idézem, mert Nagy Ákosra ugyanígy vonatkozatható, – hogy a művész „a médiumok nyelvi metamorfózisát tanulmányozza elektronikus, digitális eszközökkel”, és egyúttal rámutat arra, „hogy a képből hang, a hangból pedig kép nyerhető ki, miközben az alapinformáció számbeli értéke rendre azonos.”⁴

2 Uo. Kiemelés a szerzőtől.

3 BABINSZKY Csilla kifejezése az adott vonatkozásban = Uő, *Interferencia - A vizuális praxis verbális kihívásai, a művészi kommentár*, <http://kepiras.com/2020/11/babinszky-csilla-interferencia-a-vizualis-praxis-verbális-kihívásai-a-muveszi-kommentar/>

4 SZOMBATHY Bálint, Szinkrónia - Gyenes Zsolt kiállítása, Magyar Műhely Galéria, 2010. XI. 18-XII. 10., Új Művészet, Budapest, 2011, 47.

Hasonló folyamatok a régmúltban is voltak, például a zene a tánccal (és a munkafolyamat ritmikájával) egy műfajt alkotott. Szilágyi András fizikus-evolúciobiológus hívja fel a figyelmet, hogy sokezer évvel ezelőtt vált el a zene a tánctól: a zene formalizálódott (harmóniát), és önálló jelrendszerként jelent meg.⁵ A történelemben mindig is voltak nagy váltások a zenében és a képzőművészetben, a terc például „a reneszánsz előtt disszonánsnak számított, míg mára teljesen bevett, szép, konzónáns hangközként tekintünk rá.”⁶ A kreatív és kísérletező alkotó tudatosan sérti meg a bevett szabályokat, és szükségét érzi és képes is rá, hogy a régeből kiindulva vagy azt átlépve újat teremtsen. A kulturális ízlésváltás tehát gyakorta bekövetkezik, és az új előbb-utóbb kiköveteli magának a helyet.

A Gyenes-Nagy páros által Henry Michaux emlékére megalkotott videó a fentieket jól reprezentálja. Mind hangzásvilágában, mind képiségében azonos önmagával, azaz egymásba fordítható. A szerzők a korszerű médiumok - különösen a digitális kép és hang - összejátszásának problematikáját a maga összetettségében értelmezik, mondhatjuk Szombathyval együtt.

Végül, hogy a kép és a hang azonosulási képességét érzékeltessem, idézem *Ütközések* című versemet⁷ illusztrációként:

hatalmas festményeken a színek
összeütkeznek áthatolnak egymáson
glissandószerű átmenetekkel
formálódnak úgy ahogy egy hangszeren
két határhang között az összes
rezgésszám értékű hang megszólal
például Elliott Carter ütődobjain
amikor a tremoló egyszere több
hangolási rendszernek megfelelően
és a magasabb dinamikájú ütés
zengését kihasználva indul

ugyanilyen a hangszínek kifinomult játéka
a mesternél aki hasonlóan bekomponálta
az együttes rezonanciát a vásznaiba
s akit úgy hívnak *Marc Rothko*

LÁNG ESZTER

5 STUMPF András, *Ezért imádják a nők a zenész pasikat - evolúciós hasznót hajtott a zene az őskorban*, <https://www.valaszonline.hu/2020/11/06/ezert-imadjak-a-nok-a-zenesz-pasikat-evolucios-hasznot-hajtott-a-zene-az-oskorban/>

6 *Uo.*

7 LÁNG Eszter, *Ütközések*, Nagy Ákos ihletésére, <https://ujkafe.website/?p=93083>

